

УДК 332:[001.895+330.341.1](477.8)

Л. П. Стеців

Українська академія друкарства

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто шляхи підвищення конкурентоспроможності регіону на основі використання інноваційних стратегій активізації його конкурентних переваг та охарактеризовано основні напрямки реалізації регіональної політики формування конкурентоспроможності регіону.

У сучасному світі якість управління інноваційними процесами стала визначальним фактором конкурентоспроможності національних економік. Україна, підписавши Угоду про партнерство і співробітництво з Європейськими співтовариствами 14.06.1994 року, яка набула чинності 01.03.1998 року, та затвердивши Указом Президента України від 11.06.1998 року № 615/1998 "Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу", обрала курс на розвиток національної економіки за інноваційною моделлю. Обрання такого курсу означало, що головним джерелом економічного зростання країни мали стати нові (наукові) знання та процеси їх розширеного продукування і комерційного використання.

У зв'язку з цим постає комплекс проблемних питань, пов'язаних із визначенням пріоритетних напрямів використання інноваційного та науково-технічного потенціалу регіонів України з метою підвищення їх конкурентоспроможності та наступної соціально-економічної оптимальності за будь-якого впливу внутрішніх і зовнішніх факторів.

Різні аспекти даної проблематики досліджувалися широким колом вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, фактори формування конкурентоспроможності та окремі елементи механізму її підвищення на рівні держави та регіонів висвітлені у працях таких вчених, як Г. Азось, І. Ансофф, Л. Антонюк, В. Базилевич, П. Беленький, Є. Бойко, З. Борисенко, П. Бубенко, Ж. Вальтер, В. Василенко, В. Геєць, О. Гранберг, М. Долішній, С. Дорогунцов, З. Герасимчук, Я. Жаліло, П. Зав'ялов, Б. Карлоф, А. Костусев, Ж.-Ж. амбен, Н. Мікула, М. Портер, С. Пирожков, С. Писаренко, Дж. Робінсон, Дж. Сакс, В. Сенчагов, А. Сухоруков, О. Шнишко, Ф. Фатхутдінов, Ф. Хайек, Й. Шумпетер, А. Юданов та інші.

Питання створення, фінансової підтримки, кадрового забезпечення, реалізації інновацій, формування інноваційної інфраструктури розглядаються у наукових працях О. Алімова, В. Александрової, О. Амоші, Ю. Бажала, Л. Безчасного, Г. Калитича, М. Козоріз, О. Кузьміна, О. Лапко, І. Лукінова, В. Павлова, Л. Семів, І. Тивончука, Д. Черваньова, М. Чумаченка та інших.

Проте, питання комплексного вивчення закономірностей та впливу інноваційної діяльності на рівень конкурентоспроможності регіону, стратегічних підходів та механізмів її інноваційного забезпечення за умов формування інноваційної економіки недостатньо опрацьовані.

Необхідність теоретичного обґрунтування методичного забезпечення та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності регіону на основі активізації інноваційної діяльності його господарюючих суб'єктів порушили ряд питань, що потребують дослідження як у теоретичному, так і в організаційно-практичному аспектах.

Усе ще володіючи конкурентоспроможним науково-технічним потенціалом у галузях, що відповідають перспективним напрямкам світового науково-технологічного розвитку, Україна стикається з головною проблемою переходу до інноваційної моделі розвитку економіки, яка полягає у відсутності єдиної довгострокової стратегії наукового та інноваційного розвитку. Така стратегія має стати головним індикатором ефективності витрат на науку та визначити національні інноваційно-інтелектуальні пріоритети розвитку на перспективу. Тому метою статті є формулювання загальних принципів та обґрунтування стратегічних підходів до вибору шляхів підвищення конкурентоспроможності регіону на основі активізації інноваційної діяльності.

Загострення конкурентної боротьби у світовій економіці висунуло на перший план проблеми конкурентоспроможності як на макро-, так і на мікро-економічному рівнях. Сьогодні конкурентоспроможність визначає світогосподарські позиції тієї або іншої країни.

Україна має масштабний промисловий і науковий потенціал, однак детермінанти її конкурентних переваг — фактори виробництва, стап конкурентного середовища, стратегії фірм — ще недостатньо розвинені, що визначає низьку конкурентоспроможність вітчизняних виробів. Як наслідок цього, на багатьох українських ринках готової продукції стійкі позиції займають іноземні фірми, а українські товаровиробники виходять на світові ринки в основному з продукцією сировинних галузей і сільськогосподарською сировиною.

Практика ринкових реформ показує, що більшість вітчизняних суб'єктів господарювання виявилися не готовими до конкурентної боротьби з фірмами інших країн світу. Результат цього — слабкі конкурентні позиції України на світовому ринку.

Тому можливість стабільного економічного зростання в Україні багато в чому буде залежати від того, наскільки ефективно в країні буде вирішуватися проблема підвищення конкурентоспроможності національної економіки та її регіонів.

Вихід з економічної кризи та існуючої на сьогодні ситуації може бути знайдений у тому випадку, якщо інноваційний потенціал стимулюватиме соціально-економічний розвиток регіону заради забезпечення конкурентоспроможності продукції його підприємств. Останнє закономірно приведе до підвищення конкурентоспроможності національної економіки, зміцнення конкурентних позицій національного промислового товаровиробника і, як результат, нарощування експортного потенціалу.

Для забезпечення інноваційної конкурентоспроможності Україна повинна інтегрувати всі складові інноваційного механізму в єдину систему, здатну не лише поглинати ресурси, але й видавати як результат вдало реалізовані про-

екти Це обумовлює необхідність формування ефективної державної політики, скерованої на підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, розвиток експортного потенціалу.

Виходячи з цього, перш за все, держава методами економічного регулювання повинна здійснювати цілеспрямовану політику по стимулюванню розробки та виробництва конкурентоспроможної продукції, забезпечення її якості. Така політика полягає, по-перше, у створенні економічних умов для посилення зацікавленості підприємств в інноваціях та нововведеннях, інвестуванні засобів і ресурсів у розвиток науково-технічного прогресу. Це закладає основи підвищення технічного рівня, ефективності та конкурентоспроможності продукції, послуг. По-друге, регіональна та місцева влада повинні забезпечувати наявними ресурсами та коштами підтримку підприємствам у створенні та виготовленні принципово нової високоякісної продукції, розширенні масштабів виробництва конкурентоспроможної продукції (рис. 1).

Основними напрямками регіональної політики економічного регулювання та стимулювання створення конкурентоспроможної (експортної) продукції повинні бути:

1. Фінансування за рахунок Державного бюджету, централізованих фондів та резервів створення принципово нової продукції.
2. Встановлення пільгових умов та пріоритетного порядку кредитування освоєння нової продукції, поліпшення асортименту, підвищення якості та розширення виробництва експортної продукції Зокрема, для прискорення розвитку виробництва конкурентоспроможних товарів та послуг можливе залучення банку реконструкції та розвитку, експортно-імпортного банку для кредитування експортних замовлень, вдосконалення подальшої співпраці комерційних банків з закордонними партнерами.
3. Встановлення пільгового режиму оподаткування в залежності від ступеня вдосконалення продукції та стимулювання реінвестування доходів від експорту у розширення експортного виробництва.
4. Стимулювання технічного переозброєння та реконструкції підприємств шляхом збільшення норми амортизаційних відрахувань, включення затрат на НДДКР у собівартість конкурентоспроможної продукції.
5. Створення системи страхування інноваційних ризиків (у т. ч. комерційних, валютних).
6. Зміна експортного та імпортного тарифу.
7. Вдосконалення та використання антимонопольних заходів.
8. Вдосконалення механізму створення та використання вільних економічних зон (виробничо-соціальних комплексів, регіональних інвестиційних комплексів).
9. Застосування економічних санкцій до підприємств, які виробляють недоброякісну продукцію, шкідливу для життя і здоров'я людини, порушують екологічну безпеку регіону.

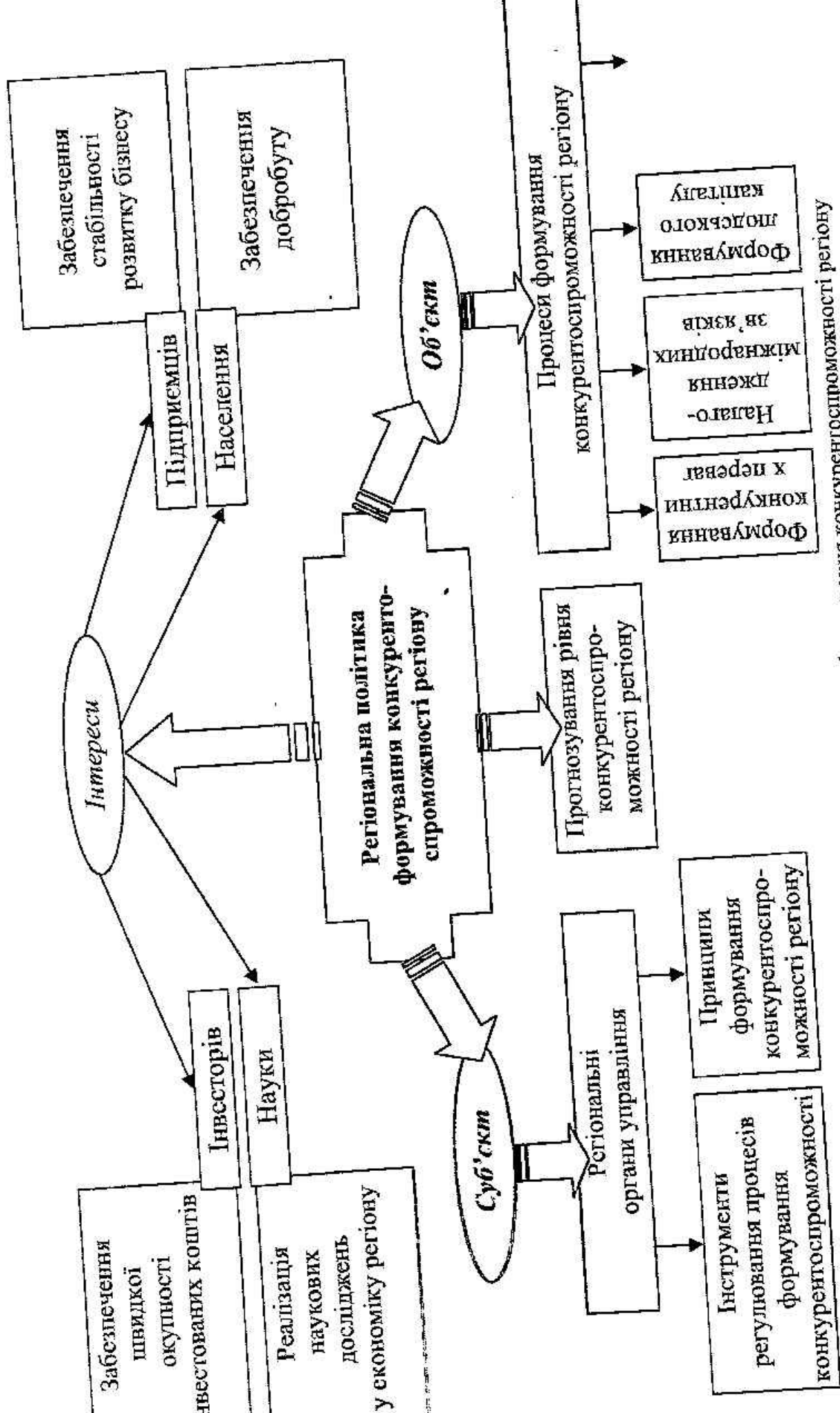

Рис. 1. Модель реалізації регіональної політики формування конкурентоспроможності регіону

Зростання ролі регіонів в стабілізації вітчизняної економіки потребує формування стратегії регіональної інноваційної політики.

Основні принципи формування регіональної інноваційної стратегії повинні визначатися на загальних принципах державної інноваційної політики і відображати:

- узгодженість регіональної інноваційної політики з державною, при цьому пріоритети можуть не співпадати;
- всебічне врахування факторів і проблем, які впливають на економічний і соціальний розвиток регіону;
- випереджаючий вплив на формування інноваційно-інвестиційної політики;
- правове забезпечення регіональної інноваційної політики;
- збалансованість розвитку науки, освіти і виробничого потенціалу регіону.

Основні положення регіональної інноваційної політики доцільно сформулювати у вигляді концепції, в якій мають бути узагальнені цілі, завдання, принципи, напрямки й інші питання державного регулювання інноваційної діяльності в регіоні. Її практичні функції слід конкретизувати стосовно окремих положень: пріоритетів, стимулів, функцій регіональних органів управління, галузевих і технологічних орієнтирів тощо.

Як показує досвід розвинених країн, ринкова економіка сама собою не створює достатні умови швидкого технологічного зростання. Більшою мірою для цього необхідний сприятливий інноваційний клімат, створення якого — прерогатива держави шляхом активної участі в регулюванні економічного розвитку. Саме держава встановлює визначальні умови функціонування суб'єктів господарювання, а також, використовуючи прямі та непрямі методи здійснення науково-технічної та промислової політики, орієнтує учасників ринку.

Останнім часом спостерігається зростання інноваційної активності підприємств, які діють у реальному секторі економіки. Однак на цю тенденцію, на жаль, негативно впливає низький платоспроможний попит на наукомістку продукцію як з боку держави, так і недержавного сектора економіки. За умов відсутності достатніх фінансових засобів підприємства скорочують передусім обсяги виробництва наукомісткої продукції, нерідко замінюючи її технічно простішою та дешевшою. В зв'язку з цим необхідно вибрати таку стратегію реалізації інноваційного потенціалу регіону, яка би сприяла створенню ефективного механізму підвищення мотивації підприємницької активності в сфері інноваційної діяльності. Джерелами формування регіональної інноваційної політики можуть бути напрямки інновацій, що відповідають ознакам регіонального рівня, з передових розробок критичних технологій державного значення. Попередньо необхідно зробити експертну оцінку їх теоретичної та прикладної спрямованості, що дасть змогу, як початковий етап вирішення проблеми, віднести деякі з них до пріоритетних в інноваційній політиці регіону.

Через недостатню розвиненість у нашій країні венчурного капіталу в його класичному розумінні провідну роль в ініціюванні інноваційної діяльності може зіграти державне регулювання, в тому числі регіональними органами

управління. Комерційно вигідні інновації є сферою прикладання приватного капіталу. Крім цього, розпорошення коштів на багатьох об'єктах не створює нової якості економіки. В зв'язку з цим кошти регіонального бюджету, бюджетних і позабюджетних фондів могли би бути сконцентровані насамперед за такими напрямками регіональної інноваційної політики:

— фінансової підтримки, включаючи кредитні важелі, виконання початкових стадій великих стратегічних проектів регіонального економічного значення, тобто проходження фази, після якої в дію можуть вступити самостійно інвестиційні структури, оскільки вже реально визначені контури комерційного прикладання капіталу;

— фінансування розробок цільових аналітичних матеріалів, методик, типових інноваційних рішень, рекомендацій із тиражування нової продукції та виконання інших передпроектних робіт для створення умов з реалізації цього напрямку, тобто з ініціювання вкладень інвестиційних ресурсів у важливі для регіону інноваційні проекти.

Процеси інтеграції наукових, фінансових і виробничих підприємств у великі структури різних організаційно-правових форм на базі горизонтальної чи вертикальної корпорації, поряд з іншими позитивними результатами, можуть стати факторами формування власного стійкого науково-технічного та фінансового підґрунтя активізації інноваційної діяльності. Великі інноваційні проекти підприємств, які справляють значний вплив на економіку регіону, можуть мати особливий кластер форм і методів їх підтримки державними органами влади відповідно до регіональної інноваційної політики.

Головне завдання останньої полягає в створенні сприятливих умов для зростання обсягів залучення капіталу різних структур господарювання в інноваційну діяльність регіонального значення.

З огляду на все вищевикладене, можна відзначити, що пошук шляхів ефективного забезпечення реалізації інноваційної моделі розвитку національної економіки входить до складу важливих завдань, а розвиток регіону на основі інновацій є найважливішим чинником його конкурентоспроможності. Ефективна реалізація інноваційної моделі розвитку та забезпечення на цій основі конкурентоспроможності національної економіки можлива лише за умови комплексного забезпечення інноваційних процесів у регіоні: наявності фінансового забезпечення інноваційної діяльності, механізму стимулювання інноваційної діяльності, організаційного, матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

1. Івченко В. Становлення та розвиток національної інноваційної системи України як передумова побудови конкурентоспроможної економіки держави / В. Івченко // Інтелектуальна власність. — 2007. — № 6. — С. 8–13. 2. Кравців В. Актуальні питання реалізації політики стимулювання розвитку регіонів України в сучасних умовах / В. Кравців, Ю. Стадницький // Регіональна економіка. — 2005. — № 3. — С. 77–84. 3. Організаційно-економічні механізми посилення конкурентоспроможності регіону (методичні рекомендації) / відп. ред. П. Ю. Беленький. — Львів: Ін-т регіон. досліджень НАН України, 2006. — 39 с. 4. Щеглюк С. Д. Інноваційні кластери як чинники

підвищення конкурентоспроможності регіону / С. Д. Щеглюк, І. В. Бережна // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Конкурентний потенціал і європейська інтеграція (регіональні аспекти). — Львів : Ін-т регіон. досліджень, 2006. — Вип.1 (57). — С. 89–97.

В статье рассматриваются пути повышения конкурентоспособности региона на основе использования инновационных стратегий активизации его конкурентных преимуществ, а также основные направления реализации региональной политики формирования конкурентоспособности региона.

*E. Baran, G. Ślusarz, D. Zajac
University of Rzeszow (Poland)*

SOCIAL-DEMOGRAPHIC OF CONDITIONING OF DEVELOPMENT OF COUNTRY MOUNTAINOUS AREAS (ON EXAMPLE OF POLISH CARPATHIAN)

Making generally the developmental processes also are assuming the different rate, so in effect of that is taking place the differentiation of particular units creating the socioeconomic systems. At the same time they are regions which can not be able to start any developmental processes with such intensification and to reduce the distance to rich regions. The peripheral position is the main cause of this in the face of main developmental centres and also the small competitiveness of human capital it is discouraging the external capital in undertaking of economic activity in such regions. Acceleration of development of such regions is possible by using the egzogenic factors (first of all the transfer of external investment from regions with high level of development). The main role of peripheral regions is resolving into creating of conditions of inflow of private and public capitals, so into improving the level of qualifications of inhabitants, extension of social and technical infrastructure, supporting of development of local enterprises which will be receivers of external technology and cooperants for external investors. The second group of developmental factors of region are creating the endogenic factors as specific for every region which working depends on the using of internal developmental potential¹. So it is essential the looking for the optimal proportions between egzo - and endogenic factors, because the domination of external factors leading to increase of dependence of development from public transfer or dependence of economy from one large external investor. It can this to lead of exploitation of local resources for development of region with strong economy. So avoiding this threats are demanding the active part of public authorities (especially local autonomies) which are having the

¹ Czudec A. Czynniki kształtujące spójność ekonomiczną i społeczną regionu, [w:] *Możliwości i bariery rozwoju regionu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009, s. 13.